

Gabriela EIBENOVÁ

HRANIČNÉ ŽIVOTNÉ SITUÁCIE A ICH STVÁRNENIE V PRÓZE PRE DETI A MLÁDEŽ

Extreme Life Situations and their Depiction in the Prose for Children and Youth

Keywords: *children prose, youth prose, environmental problems, ecological problems*

Contact: *Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach; gabriela.eibenova@student.upjs.sk*

Interpretácia diela Lišiak Pax

Dielo americkej autorky Sary Pennypackerovej *Lišiak Pax*¹ patrí medzi diela, ktoré detskému percipientovi citlivo a nenásilne približujú viacero eticko-ekologických otázok a problémov. Zároveň je to príbeh vzácného priateľstva a pevnej citovej väzby medzi malým chlapcom Petrom a jeho lišiakom, ktorého nazýva Pax.

Už prostredníctvom kompozičných postupov vo vstupnej časti diela, incipitu² a introdukcie³, je naznačený hlboký vzťah chlapca a lišiaka, ktorý v podstate otvára príbeh a tvorí prvú kapitolu diela. V incipite: „Lišiak postrehol, že auto spomaľuje, skôr ako chlapec.“ (Pennypackerová 2017: 11) sa percipient zoznamuje s dvomi ústrednými postavami diela, a to chlapcom a lišiakom.

Príbeh sa začína cestou chlapca a lišiaka v aute. Rozprávanie môžeme označiť ako chronologické, pričom je doplnené niekoľkými retrospektívnymi odbočeniami. Dielo je v podstate postavené na dôvere a výnimočne blízkom vzťahu medzi Petrom a Paxom. Ich vzťah zároveň posilňuje emocionálnu stránku diela a citový zážitok, ktorý príbeh ponúka detskému percipientovi. Veľmi emotívne pôsobí úvodná scéna, keď je chlapec donútený nechať lišiaka v lese. Táto scéna otvára dej príbehu, možno ju považovať za akýsi odrazový mostík, od ktorého sa odvíjajú aj ďalšie dôležité udalosti.

Po odlúčení Petra a Paxe sa Peter dostáva k starému otcovi. Postupne sa dozvedáme o dôvodoch, pre ktoré bol Peter nútený opustiť Paxe, ale aj svoj domov:

¹ Ikar, a.s., 2017, prel. Michal Jedinák.

² „Incipit (z lat. incipere = začínať) je sémanticky zaťažaná vstupná veta textu, ktorá dáva kľúč alebo aspoň čiastočný kľúč k nasledujúcemu daniu.“ (Všetička 1986: 49).

³ „Introdukcia je vstupná situácia v texte, je to prvopočiatok diela a začiatok expozície.“ (Všetička 1986: 50).

„Blíži sa vojna. Každý prinesie nejakú obeť. Ja musím nastúpiť do služby – je to moja povinnosť. A ty musíš odísť.“ (Pennypackerová 2017: 19). Petrov život teda začínajú ovplyvňovať spoločenské udalosti – vojna, ktorá síce nepriamo, ale výrazne narušila jeho komfort a istotu, na ktorú bol zvyknutý.

Neskôr sa dozvedáme aj o ďalších dôležitých udalostiach a momentoch, ktoré značne ovplyvnili Petrovo detstvo. Po príchode k starému otcovi sa protagonista v spomienkach vracia do minulosti. Zážitky s Paxom striedajú spomienky na Petrovu mamu. Jej smrť je percipientovi sprostredkovaná len implicitne, dotvára však celkový obraz o živote a situácii hlavného hrdinu. Percipient tak postupne dostáva odpovede na otázky, ktoré sa vynárajú počas čítania. Retrospektívny obraz Petrovho života je podaný veľmi zaujímavo a originálne. Ako sme už spomenuli, veselé zážitky s Paxom striedajú bolestivé spomienky na mamu, čo môže miestami pôsobiť mierne chaoticky. Na druhej strane však vďaka tomuto spôsobu rozprávania príbeh v tejto časti pôsobí dynamickejšie a môžeme ho považovať za akýsi obraz situácie, ktorá sa odohráva v Petrovej hlave. Zároveň je náznakom neistoty a zmätku v jeho živote a obrazom okolností, s ktorými nie je zmierený.

Pri retrospektívnom pohľade do minulosti si Peter vybaví neprijemný zážitok ako v pasci našiel mŕtveho zajaca, ktorého zrejme na smrť vystrašili kojoty. Tento zážitok v protagonistovi vyvolá negatívne pocity, kladie si za vinu, že zviera nezachránil. Práve tieto spomienky sú pre hlavného hrdinu podnetom a silnou motiváciou k nájdeniu Paxa. Zbalí si najnutnejšie veci, rozhodne sa opustiť dom starého otca a vydať sa na riskantnú a na prvý pohľad takmer neuskutočniteľnú cestu s cieľom nájsť svojho lišiaka.

Za veľmi originálny považujeme autorkin spôsob práce s napätím. V niekoľkých častiach diela je prítomný motív tajomstva. Tento premyslený kompozičný postup dodáva dielu dynamiku, príbeh vďaka nemu pôsobí prítlačivejšie, ale hlavne napínavejšie. V priebehu deja sú postupne odkryté mnohé odpovede na otázky o Petrovej minulosti, nie sú však vypovedané priamo. Tvoria súčasť spomienok protagonistu a postupne dopĺňajú predstavu o jeho minulosti a jej následkoch na súčasné konanie a citové rozpoloženie.

Príbeh je tvorený dvomi dejovými líniami, pričom jedna sprostredkúva osud chlapca a druhá osud lišiaka. Tieto dejové línie sú po formálnej stránke rozlíšené pravidelne sa striedajúcimi kapitolami – jedna sa venuje Petrovi a jeho neutíchajúcej túžbe nájsť svojho priateľa zo zvieracej ríše, druhú dejovú líniu tvorí príbeh lišiaka, ktorý sa snaží prežiť bez svojho pána v prostredí, ktoré je mu v podstate cudzie. Čo sa týka rozprávača, môžeme tu hovoriť o personálnom rozprávačovi, ktorý sa sústreďuje striedavo na Paxa a na Petra.

Život lišiaka Paxa po tom, ako ho hlavný hrdina spolu otcom vypustil v lese, možno charakterizovať ako ustavičný boj o prežitie. V tomto prípade by sme mohli hovoriť o istom rozpore. Pax sa síce ocitá v lese, prostredí, ktoré je preňho ako pre šelmu prirodzené, adaptácia na novú situáciu a prostredie však preňho predstavuje značný problém: „Pax bol hladný, uzímený a zobudil sa na to, že potrebuje prikrývku.“ (Pennypackerová 2017: 30). Tomuto faktu sa rozprávač venuje podrobnejšie. Pax sa v lese dostáva do blízkosti líšky, ktorá je v príbehu nazývaná Ježatá, a jej brata, malého lišiaka, či starého lišiaka menom Sivý a jeho družky. Môžeme tak sledovať rozdiel medzi životom líšok zvyknutých na ich prirodzené prostredie a teritórium a lišiaka, ktorý sa snaží prežiť v doteraz neznámom prostredí a učí sa od skúsenejších rovnakého druhu. Pax pôsobí medzi ostatnými líškami veľmi placho, nespelo a osamotene. Tento fakt je umocnený nepriateľským a spočiatku veľmi odmeraným prístupom Ježatej, ktorá len s veľkou nevôľou vpúšťa neznámeho na svoje územie.⁴ Autorka tak premyslene prepája fiktívny príbeh s reálnym životom a správaním zvierat. Líšky skutočne patria k zvieratám, ktoré si poctivo strážia svoje teritórium.⁵ Čitateľsky atraktívne pôsobí spôsob dorozumievania medzi líškami, ktorý má v príbehu dôležité miesto. Líšky medzi sebou komunikujú rečou, ktorá je po formálnej stránke odlišená kurzívou. Prehovory zvieracích postáv sú odkazom na ničenie ich prirodzeného prostredia ľuďmi. Načrtáva sa nám tu teda aktuálna a pomerne vážna téma ochrany životného prostredia. Príbeh detskému percipientovi nenásilným spôsobom ukazuje súčasné environmentálne problémy, ktoré sú v tomto prípade zobrazené cez prizmu zvierat. Nejde tu teda o explicitný výklad a explicitné vymenovanie problémov, ktoré v súčasnosti trápia našu biosféru, čo je, vzhľadom na vek potencionálneho percipienta, veľmi vhodne zvolený spôsob. Na druhej strane je však dôležité poznamenať, že spôsob, akým sú tieto problémy deťom priblížené, je veľmi ohľaduplný vzhľadom k nevinnému detskému svetu, nenásilný, ale za to veľmi originálny a presvedčivý.

Veľkú hrozbou pre líšky, ktoré v príbehu vystupujú, predstavuje vojna. Vojna sa v príbehu kladie do veľmi úzkej súvislosti s ľuďmi, ktorí sú z pohľadu zvierat chápaní negatívne. Cítia z nich strach a nebezpečenstvo, čo súvisí s nepríjemnými zážitkami a spomienkami: „Ešte vždy sú bezohľadní? Boli takí, keď som s nimi žil.“ (Pennypackerová 2017: 63). Vojna je v diele vysvetlená cez prizmu zvierat: „Existuje choroba, ktorou sa občas nakazia líšky. Vtedy sa správajú inak a útočia na cudzích. Vojna je zas ľudská choroba.“ (Pennypackerová 2017: 63). Chápanie vojny ako ľudskej choroby svojím spôsobom ospravedlňuje konanie tých, ktorí sú za vojnu zodpovední.

⁴ „Každá líška má vyhradené svoje lovecké územie, ktoré si bráni pred inými líškami. Pravidelne ho obchádza a značkuje trusom alebo močom. Tým dáva signál iným líškam, že územie je už obsadené.“ (Čačko, E. *Osamelý lovec*. Dostupné na: <https://www.quark.sk/osamely-lovec/> (2021-02-24)).

⁵ Informácie dostupné na: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/liska-obecna-skryte-zijici-lovec> (2021-02-24).

Ďalšou postavou, ktorá v príbehu vystupuje, je postava samotárky Voly, ktorú Peter stretáva na ceste za Paxom po tom, ako si nešťastnou náhodou zlomí nohu. Vola pôsobí pomerne odmeraným dojmom. Táto postava je dokonalým príkladom prežívšej vojny, ktorú jej následky, fyzické, ale aj psychické, nezvratným spôsobom ovplyvnili v konaní, správaní, ale aj myslení. Vola sama priznáva, že trpela posttraumatickou stresovou poruchou. Zabudla, aký život žila pred vojnou, čo ju naplňalo a robilo šťastnou. Zvrátený a bezcitný charakter vojny autorka zvyrazňuje aj porovnaním Voly ako nevinného dieťaťa a neskôr človeka, ktorý bol schopný zabiť. Trpí výčítkami svedomia, nedokáže si odpustiť smrť vojaka, ktorú zavinila. Ako spomienka na mŕtveho vojaka a strašný čin, ktorý spáchala, jej ostáva knižka s názvom Sedem ciest Sindibáda námorníka, ktorú si vojak vzal so sebou na front. Do hry tu teda v podobe odkazu na iné dielo vstupuje intertextualita.

Príbeh sa uzatvára stretnutím Petra a Paxa. Možno tu hovoriť o otvorenom konci. Petrovi sa síce podarí dosiahnuť svoj cieľ, nájsť Paxa, pochopí však, že odteraz už lišiak patrí do lesa, svojho prirodzeného prostredia, medzi ostatné líšky a zvieratá: „Peter pochopil. Jeho lišiak patrí im. A oni patria Paxovi. Sú nerozluční.“ (Pennypackerová 2017: 243). V diele môžeme pozorovať prerod Paxa z nesmelého líšťaťa, ktoré sa ocitlo v neznámom prostredí, na statočného a odvážneho lišiaka. Stará sa o Ježatú a raneného Drobca, ktorý prišiel o nohu pri výbuchu, je svedkom smrti lišiaka Starého, ktorého privalil strom. Tieto udalosti sú zároveň asociáciou na častú sebeckosť a ignorantstvo ľudstva a absurdnosť vojny.

Interpretácia diela Vlčie oko

Novela Vlčie oko⁶, dielo jedného z najprekladanejších francúzskych autorov Daniela Pennaca, autora niekoľkých diel pre detského, ale aj dospelého čitateľa⁷, je síce primárne určené pre detského percipienta, svojím poučným príbehom si však určite nájde miesto aj v literatúre pre dospelých.

Čo sa týka kompozičnej výstavby, dielo pozostáva zo štyroch kapitol. V prvej kapitole s názvom Stretnutie sa percipient zoznamuje s dvomi ústrednými postavami diela, chlapcom a vlkom. Ich tajomné stretnutie otvára príbeh a uvádza čitateľa do deja. Incipit diela: „Pred vlčou klietkou nehybne stál chlapec.“ (Pennac 2016: 9) veľmi výstižne naznačuje situáciu a bariéru, ktorá je medzi vlkom a chlapcom. Klietka, v ktorej sa nachádza vlk sledujúci chlapca ako sa naňho trpezlivo pozerá. Táto situácia je zároveň zobrazená aj graficky, na obrázku. Medzi chlapcom a vlkom sa nachádza

⁶ NM CODE & Asociácia Corpus, 2016, prel. Beata Panáková.

⁷ Informácie dostupné na: <https://www.walker.co.uk/contributors/Daniel-Pennac-5717.aspx> (2021-02-24).

biela čiara symbolizujúca klietku, a teda bariéru, ktorá ich oddeľuje. Vizuálna stránka však v tomto prípade úplne nekorešponduje s verbálnou, keďže na ilustrácii stoja chlapec a vlk vo voľnej prírode obklopení otvoreným priestranstvom, ktoré môžeme chápať ako symbol slobody a voľnosti. Vizuálna stránka teda predstavuje obraz slobody a nezávislosti, kým verbálna stránka je odrazom väznenia a obmedzovania pohybu, ktorý je pre vlka prirodzený.

Koniec prvej kapitoly symbolizuje zblíženie a spriatelenie sa chlapca a vlka: „Vlkovi však niečo prekáža. Je to hlúpe. Má len jedno oko a chlapec má dve oči.“ (...) Vtedy chlapec urobí niečo zvláštne. Čosi, čo vlka upokojí a uistí. Chlapec zavrie jedno oko.“ (Pennac 2016: 15). V tejto časti sa teda dozvedáme o hendikepe vlka, ktorý má len jedno oko. Za znak a symbol istého spojenectva a priateľstva medzi chlapcom a vlkom možno považovať práve to, že chlapec jedno oko zatvára. Je to empatický prejav dieťaťa voči zvieraťu.

Čo sa týka rozprávača, v tomto prípade môžeme hovoriť o vševediacom rozprávačovi. Kompozícia, ktorú autor volí, pôsobí veľmi originálne. Máme tu dočinenia s príbehom, ktorý je v podstate vsadený do ďalšieho príbehu. Pri pohľade chlapca do vlčieho oka sa nám otvára ďalší príbeh – príbeh vlka pred jeho zajatím v ZOO. Zrenička oka predstavuje vlčicu skrútenú do kľbka a dúhovka okolo zreničky sedem vlčiat, okolo ktorých vlčica leží. Tento príbeh symbolicky začína v momente, keď chlapec jedno oko zatvára. Tento akt naznačuje vcit'ovanie, vžívanie sa do príbehu uväzneného zvieraťa.

Práve tu sa začína rozvíjať rozprávanie o rodine Modrého vlka – vlka zo zoologickej záhrady. Autor tu veľmi zaujímavou pracuje s motivovanosťou mien vlčej rodiny. Možno tu hovoriť o tzv. nomen omen, keďže vlastné mená niektorých vlkov sú motivované ich najtypickejšími vonkajšími znameniami. Srst' Modrého vlka je sfarbená do modra, Čierna iskra, matka vlčiat, je jednak sfarbená do čierne, táto farba je však zároveň alúziou na čiernu zreničku Modrého vlka: „Najvýraznejšia je však zrenička. Čierna zrenička!“ (Pennac 2016: 17). Rovnako sa zoznamujeme aj s Čačkou, vlčiat'om so zlatou kožušinou, sestrou Modrého vlka. Jej meno možno chápať ako alúziu na zlatú farbu, resp. ozdôbku, pričom zlatú farbu môžeme považovať za farbu niečoho hodnotného či cenného. Čačka je tiež považovaná za najkrajšiu vlčicu s veľmi dobre vyvinutými zmyslami.

Rodina Modrého vlka reprezentuje zvieratá a ich život, ktorý je neustále ohrozovaný ľuďmi. Človek predstavuje pre zviera hrozbu, je stelesnením strachu: „Nie, ja chcem počuť o ľuďoch, ozajstný strašidelný príbeh.“ (Pennac 2016: 20). Vlci musia neustále utekať pred poľovníkmi túžiacimi po vlčej kožušine, a tak žijú v ustavičnom

strachu a napätí. Ich život, voľnosť a sloboda, ktorá je pre zvieratá prirodzená a nevyhnutná, ľudia neustále ohrozujú. Táto skutočnosť vrcholí scénou, v ktorej je Čačka uväznená v sieti v poľovníckom tábore. Poľovníci Čačku chytili, vďaka Modrému vlkovi sa jej však podarí vyslobodiť. Jeho obetavosť Čačku zachránila, on sa však dostáva do zajatia, do zoologickej záhrady. Práve po záchrane Čačky ostáva jedno oko vlka zatvorené.

Tretiu kapitolu s názvom Ľudské oko tvorí príbeh chlapca zo ZOO. Rovnako ako vlk ukazoval svoje spomienky chlapcovi, ukazuje teraz chlapec svoje spomienky Modrému vlkovi: „A teraz sa premieňa chlapcovo oko. Ako vyhasnuté svetlo.“ (Pennac 2016: 43). Chlapca a vlka spája podobný životný príbeh. Obaja sú nútení odísť zo svojho prirodzeného prostredia ďaleko od svojich blízkych. Chlapec zrejme v dôsledku vojny prichádza o svoju matku. Strata životnej istoty a bezpečného prostredia je v diele vyjadrená neustálymi zmenami, ktorými chlapec prechádza. Ľudia v jeho blízkosti sa menia, prichádzajú a odchádzajú, a nedokážu chlapcovi poskytnúť oporu, ktorú potrebuje. Jedinou istotou a priateľmi chlapca sú zvieratá, ktoré sa dostávajú do jeho blízkosti. Najprv je to Hrkálka, ťava sebeckého obchodníka Tou, s ktorým chlapec strávi istý čas, neskôr je to gepard, ktorého stretáva pri práci u Kozieho kráľa. Práve tu sa ukazuje chlapcovo bystré, dôvtipné a veľmi múdre uvažovanie.

Veľmi dôležitou súčasťou života malého chlapca sú príbehy „o Žltej Afrike, o Sahare, o piesočnej krajine, o slnku, o samote, o škorpiónoch, o tichu.“ (Pennac 2016: 49), ktoré ľudom rozpráva. Keďže chlapec je pre všetkých ľudí vôkol seba neznámy a nikto, ani on sám, nepozná jeho skutočné meno, dostáva meno podľa príbehov o Afrike: „Toa, budeme tohto chlapca volať Afrika.“ (Pennac 2016: 50). Rozprávaním a svojimi vedomosťami chlapec pripomína múdreho a rozvážneho starca, ktorého rady majú skutočný význam a zmysel. Ani Toa, ani Kozí kráľ však nedokážu, ale predovšetkým nechcú dať chlapcovi to, čo naozaj potrebuje – lásku a skutočný domov. Ten nachádza až u Papu a Mamy Biovcov, ku ktorým sa dostáva po autonehode: „A tak sa z neho stal Afrika N'Bia, najmladšie dieťa Papu a Mamy Biovcov.“ (Pennac 2016: 67). V tomto bode do deja vstupuje otázka ochrany životného prostredia a environmentálnych problémov. Neohľaduplné zásahy človeka do prirodzeného prostredia zvierat, vyrúbané lesy či veľké sucho, nútia opustiť rodinu N'Bia svoj domov a odísť do tzv. Inakšieho sveta. Autor tak detskému percipientovi opäť veľmi jemne a nenútene vysvetľuje problémy, ktoré trápia súčasný svet a ekológiu. Spôsob rozprávania, ktorý autor volí, pôsobí poučne, zároveň však veľmi emotívne a dojímavé. Rovnako tu je naznačený problém migrácie z environmentálnych dôvodov.

Posledná kapitola diela s názvom Inakší svet je v podstate vysvetlením otázok, ktoré si počas čítania čitateľ kladie. Papa Bia sa zamestnáva v mestskej zoologickej

záhrade, práve v tej, v ktorej sa Afrika zoznamuje s Modrým vlkom. Práve tu opäť stretáva stratené zvieratá – ťavu Hrkálku, Hyenu, Geparda či kozľatá Kozieho kráľa. Táto skutočnosť pôsobí optimistickým dojmom šťastného konca, zároveň však v sebe skrýva veľmi silný odkaz s poučným charakterom. Kontrast slobody, voľnej prírody a neobmedzeného pohybu s múrmi zoologickej záhrady je jasnou alúziou na utrpenie zvierat, ktorému sú vystavené. Detský percipient vďaka veľmi citlivo a pokojne podanému problému dokáže vnímať a pochopiť alegoricky zakódované posolstvo v diele, ktoré vyznieva emotívne, nie však prehnane sentimentálne.

Záverečná kapitola diela je opäť venovaná vzťahu chlapca a Modrého vlka a ich vzácnemu putu. V podstate tu možno hovoriť o istom zarámovaní príbehu⁸. Prvá a posledná kapitola sa odohrávajú v rovnakom priestore – v zoologickej záhrade, pričom záverečná kapitola je akoby pokračovaním prvej. V súvislosti s týmito dvoma rámcujúcimi kapitolami je dôležité spomenúť, že obe sa v podstate odohrávajú v súčasnosti, zatiaľ čo pri ostatných kapitolách ide o retrospektívne rozprávanie chlapca a vlka. Ako sme spomenuli na začiatku, chlapec pri pohľade na vlka zatvára jedno oko, pričom následne mu vlk akoby dovoľí vidieť jeho životný príbeh. Na konci rozprávania má chlapec oko stále zatvorené. Každé ráno, už celé mesiace, otvára len jedno oko, čo si jeho noví rodičia, a dokonca ani lekár, nedokážu vysvetliť. Nikto okrem Modrého vlka netuší, že zatvorené oko nesúvisí so žiadnou chorobou. V úplnom finále príbehu chlapec oko otvorí, ale až po tom, ako ho otvorí vlk. Chlapec tak svojím spôsobom donúti vlka otvoriť oko a presvedčí ho, že aj v zoologickej záhrade, mimo svojho prirodzeného prostredia má zmysel pozeráť sa na svet okolo seba oboma očami. Otvorené oči možno zároveň považovať za akýsi symbol zahojenia starých rán, nový začiatok a pohľad vpred, do budúcnosti.

Zhrnutie

Obe analyzované diela sú určené pre detského, resp. adolescentného percipienta a zaoberajú sa pomerne vážnymi a aktuálnymi ekologicko-etickými témami a problémami. Predovšetkým je to problém ohrozenia životného prostredia, narušanie prírodných biotopov človekom či zásahy človeka do prirodzeného prostredia živočíchov, ale aj vojna, hlavne v diele Lišiak Pax. Všetky tieto témy sú síce náročné a ich spracovanie si vyžaduje veľmi opatrný a citlivý prístup vzhľadom na ich adresnosť, považujeme však za dôležité, aby sa s nimi postupne oboznamoval aj detský

⁸ „Zarámovanie je v podstate založené na paralelnom princípe, na paralelizmoch medzi začiatkom a koncom literárneho diela.“ (Všetická 1986: 55).

percipient. Zároveň však musíme podotknúť, že tieto témy sú v oboch interpretovaných dielach spracované naozaj veľmi jemne a taktne s ohľadom na citlivý detský svet.

Čo sa týka protagonistov oboch príbehov, aj v diele Lišiak Pax, aj v diele Vlčie oko sa protagonisti nachádzajú mimo svojho bezpečného domáceho prostredia. Aj Peter, aj Afrika sú v podstate siroty. Obaja prichádzajú o svoju životnú istotu, pocit bezpečia a ochranu svojich rodičov. Môžeme teda konštatovať, že sa nachádzajú v hraničnej životnej situácii mimo svojho domova a svojich blízkych. To isté platí aj pri zvieracích protagonistoch oboch diel. Lišiak aj vlk sú nútení opustiť prostredie, na ktoré sú zvyknutí, je medzi nimi však zásadný rozdiel. Lišiak Pax sa síce dostáva do lesa, prirodzeného prostredia líšok, keďže však nikdy nežil vo voľnej prírode, predstavuje preňho značný problém prispôbiť sa životu vo voľnej krajine medzi ostatnými zvieratami. Postupne si však zvyká a finále príbehu je dôkazom, že zviera ako líška naozaj patrí do voľnej prírody. Domovom Modrého vlka je Aljaška, voľný pohyb a sloboda preňho teda predstavujú nevyhnutnú a prirodzenú súčasť života, čo ostro kontrastuje s výrazne obmedzeným pohybom v zoolologickej záhrade. Môžeme konštatovať, že práve prostredníctvom zoolologickej záhrady autor poukazuje na bezohľadnosť človeka, ktorý často ignoruje právo zvierat na ich slobodu a voľný pohyb.

Ďalším spoločným znakom diel, ktorý súvisí so zásahom do prirodzeného prostredia zvierat, ale aj ľudí, je vojna. V diele Lišiak Pax hrá vojna pomerne dôležitú úlohu, pričom v diele Vlčie oko je spomenutá len veľmi nepriamo. Vojna zásadným spôsobom zasahuje do života Petra, protagonistu diela Lišiak Pax. Ani v tomto diele však nemožno o vojne hovoriť ako o leitmotíve príbehu. Vojna v diele nie je zobrazená priamo (nejde o konkrétny vojnový konflikt naviazaný na konkrétny priestor), je potrebné chápať ju v širšom kontexte, ako súčasť globálnych problémov sveta, ktoré majú nezvratné následky jednak na prírodu, prírodné biotopy, ale aj ľudské osudy. Aj vďaka takejto koncepcii sa autorovi podarilo ešte viac zdôrazniť dôsledky, hrôzostrašné javy, ktoré s vojnou súvisia, jej dopad na bežného človeka, deti, osudy ľudí, zvierat a prírody.

V diele Vlčie oko možno v súvislosti s vojnou hovoriť o akejsi kulise, ktorá je tiež súčasťou väčšieho problému. Aj tu sa poukazuje predovšetkým na jej následky.

Zaujímavo zobrazené sú zároveň aj vzťahy medzi postavami. Medziludské vzťahy a vzťahy v rodine tvoria pomerne dôležitú súčasť diela Lišiak Pax. Komplikovaný vzťah s otcom, ktorý uprednostní odchod na front pred svojím synom, či nie práve vrúcny vzťah so starým otcom, sú v diele príkladom narušených rodinných väzieb. Tieto zložité vzťahy s dospelými si Peter kompenzuje svojím neobyčajne

blízkym vzťahom s lišiakom, ktorý preňho predstavuje jedinú istotu. Do popredia tu teda vystupuje vzťah človeka a zvierat'a, na ktorom je v podstate dielo vybudované.

O podobnej situácii môžeme hovoriť aj v diele *Vlčie oko*. Tu máme opäť dočinenia so vzťahom človeka a zvierat'a. Chlapec si svojím blízkym spojením so zvieratami tiež v podstate kompenzuje absenciu dospelých vo svojom živote, nahrádzajú mu blízkosť a starostlivosť rodičov. Výnimočný je predovšetkým jeho vzťah s Modrým vlkom. Spojenie, ktoré medzi nimi vzniká, im obojom pomáha zabudnúť na útrapy minulosti a vnímať krásy, ktoré život ponúka. Vzťah človek – zvierat'a je však v týchto dvoch spomínaných dielach zobrazený odlišne. V diele *Vlčie oko* by sme mohli hovoriť o istom tajomnom, magickom a rozprávkovom stváraní tohto vzťahu, kdežto v diele *Lišiak Pax* puto medzi lišiakom a Paxom pôsobí reálnejšie, aj keď má v sebe tiež istý náznak rozprávkovosti. V súvislosti s dielom *Vlčie oko* môžeme celkovo hovoriť o magickejšom vyznení diela. V tomto diele sú použité fantastické a rozprávkové prvky, a to predovšetkým v súvislosti s okom vlka a chlapca, prostredníctvom ktorého je ich príbeh vyrozprávaný.

Summary

Our work describes extreme life situations and their depictions in prose for children and youth. We will focus on extreme life situations like war, death, loss of the close person, isolation and also environmental and ecological problems. On the basis of the interpretation of proses from American writer Sara Pennypacker Pax and French writer Daniel Pennac *The Eye of the Wolf* we will show, what kind of serious topics and motives can appear in the literature for children and youth and also how the world of people and the world of animals intertwine in these stories.

Literatúra

Doruľa, J. et al. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, 2013.

Pennac, D. *Vlčie oko*. Bratislava: NM CODE & Asociácia Corpus, 2016.

Pennypackerová, S. *Lišiak Pax*. Bratislava: Ikar, a. s. – Stonožka, 2017.

Všetička, F. *Kompoziciána: o kompozičnej výstavbe prozaického diela*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986.

Internetové zdroje

Čačko, Ľ. *Osamelý lovec*. Dostupné na: <https://www.quark.sk/osamely-lovec/> (2021-02-24).

Danniel Pennac. Dostupné na: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/daniel-pennac-1598> (2021-02-24).

Danniel Pennac. Dostupné na: <https://www.walker.co.uk/contributors/Daniel-Pennac-5717.aspx> (2021-02-24).

Liška obecná – skrytě žijící lovec. Dostupné na: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/liska-obecna-skryte-zijici-lovec> (2021-02-24).

The article is accessible in open access mode under licence CC BY-NC-ND
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0